

ЗАСНОВНИК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕНДОКРИНОЛОГІЇ І ФІЗІОЛОГІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ, ВЕЛИКИЙ НАУКОВЕЦЬ І ВЧИТЕЛЬ

Г. І. Ходоровський

Ім'я Я.Д. Кіршенבלата назавжди вписано в історію становлення на Північній Буковині ендокринології та фізіологічної науки і практики. Пишаюся тим, що мав щасливу нагоду бути аспірантом у всесвітньо відомого вченого, хорошої, безкорисної та доброї людини.

Вважаю за необхідне розказати нинішньому молодому поколінню про те, як становилася у Чернівецькій області ендокринологічна наука та служба.

У кінці 40-х на початку 50-х років в Чернівцях працювали - ректор Чернівецького медінституту та завідувач кафедри хірургії професор М.М. Ковальов, завідувач кафедри нормальної фізіології професор Я.Д. Кіршенблат, котрий мав вищі біологічну та медичну освіти, завідувач кафедри патологічної анатомії професор Н. М. Шінкерман, завідувач кафедри загальної гігієни Чернівецького медінституту (ЧМІ) доцент Боштан Ф.А., доцент кафедри терапії Б. Б. Роднянський. Саме завдяки цим вченим у ЧМІ розпочалися фундаментальні дослідження науково-медичної проблеми всесоюзного значення "Фізіологія і патологія ендокринних залоз" та клінічні дослідження з цієї ж проблеми під керівництвом доцента Б. Б. Роднянського, професора М. М. Ковальова та інших науковців. За результатами цих досліджень була констатована наявність на Північній Буковині ендемічної зобної хвороби та запропонована "німа" йодна профілактика цієї хвороби. За підтримки тодішнього керівництва ця профілактика та методи лікування були активно впроваджені і мали позитивні результати. Зокрема, було організовано Чернівецький ендокринологічний диспансер. Упродовж кількох наступних років зобна ендемія почала зменшуватися і врешті решт перестала існувати на Буковині.

Під керівництвом професора Я.Д. Кіршенבלата та професора Б.Б. Роднянського було організовано ендокринологічне наукове товариство Чернівецької області, в роботі якого активно брали участь не тільки науковці, а й практичні лікарі лікувальних закладів Буковини.

Наукова робота велася як теоретичними, так і практичними кафедрами. Тут готувалися наукові кадри з ендокринології, проводилися наукові з'їзди та щорічні конференції, в тому числі - союзного і республіканського масштабу, публікувалися монографії та збірники наукових праць.

Саме в ті роки були підготовані науковці, які плідно працювали тоді. це професори: Прокопчук В.С., Юхимець О.Д., Малишенко Н.М., Александрова Е. М. Деякі з них - проф. Пішак В.П., проф. Г.І. Ходоровський, проф. В. Ф. Мислицький, проф. С.С. Ткачук, доц. П.М. Ляшук - продовжують творчу роботу і в наші дні. Дехто з них був удостоєний високої честі бути направленим державою у медичні університети зарубіжних країн готувати лікарські кадри, а саме: Е.М. Александрова, Н.М. Малишенко, В.С. Прокопчук, Г.І. Ходоровський. Вони достойно продовжили наукові дослідження своїх вчителів і стали науковими керівниками з підготовки науково-педагогічних кадрів вищої ланки.

Завдяки активній науковій діяльності професора Я.Д. Кіршенבלата дослідження фізіології та патології залоз внутрішньої секреції ЧМІ набули масштабного характеру. Почали вивчатися гонади, наднирникові залози, острівцевий апарат підшлункової залози. Новизною стали дослідження нейрогормональних та ендокринно-ендокринних взаємовідносин. У цих взаємодіях проф. Я.Д. Кіршенблат впровадив оригінальну методіку з вивчення чутливості залози до гормонів іншої залози. Ця методика значно розширила можливості наукових досліджень і мала широке впровадження в плановій роботі кафедри фізіології та гістології і дисертаційних роботах. На той час, коли дослідження гормонів у біологічній рідині було обмежене відсутністю в країні відповідних методик, вивчення чутливості тканин залози до тих чи інших гормонів було єдиним способом вивчення впливу гормонів на тканини іншого органу. Широко вивчалися впливи гормонів аденогіпофіза на периферичні ендокринні залози, оцінка активності гонад проводилася за станом придаткових органів статевої системи (передміхурової залози, сім'яних пухирців у самців; матки, фаллопієвих труб, піхви - у самиць). Дослідження кафедри дали можливість сформулювати механізм впливу гіпоталамуса на периферичні ендокринні залози, а також теорію полідромного механізму взаємодії залоз внутрішньої секреції (Г.І. Ходоровський), який був підтверджений в Харкові завідувачем кафедри Харківського медінституту професором Б.В. Альошиним, котрий доручив своїй учениці, виконавиці кандидатської дисертації, дослідити одне із положень полідромного механізму взає-

модії залоз, що дало позитивний результат.

Ім'я Якова Давидовича Кіршенבלата як науковця було добре відоме далеко за межами СРСР. Коли держава вирішила направити мене до університету в Замбії, Міжуніверситетська рада для країн Британської співдружності, яка відбирала претендентів на конкурсній основі, запросила на мене рекомендацію відомого і авторитетного професора з будь-якої країни. Таку рекомендацію надав проф. Я. Д. Кіршенблат, завдяки чому я пройшов конкурс і був зарахований на медичний факультет Замбійського університету на посаду Senior Lecturer.

Активною і плідною була робота професора Я.Д. Кіршенבלата з підготовки науково-педагогічних кадрів вищої ланки перш за все для кафедри нормальної фізіології. Першим аспірантом Якова Давидовича був Петро Степанович Вахнован, другим був я. Його учнями були співробітники кафедри Чигріна З.П., Харченко С.Ф., Крещук Л.М. Як науковий керівник він мав високий авторитет і популярність, до нього тягнулися співробітники кафедр ЧМІ та ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Під його керівництвом виконали кандидатські дисертації В.Ф. Мислицький, В.І. Ясінський, Н. М. Малишенко, співробітник кафедр загальної гігієни, онкології, терапії (Микола Семенович Соколов) та його останній аспірант С. С. Ткачук.

Як науковий керівник і наставник Яків Давидович виділявся високою вимогливістю до своїх учнів, добротою та безкорисливістю. Перед тим як направити аспіранта чи молодого асистента на практичне заняття, вимагав щоб той самостійно виконав практичні роботи, що входили до теми заняття, і показав йому протоколи відповідних робіт, розпитував деталі щодо теоретичної частини теми заняття. Після заняття завжди оцінював проведене заняття та вказував на недоліки, включаючи те, як викладач стояв, рухався, вимовляв слова, робив наголоси, припускався невірних формулювань. Ще більшу вимогливість

проявляв, коли йшлося про читання молодими викладачами лекцій. Кожна лекція повинна була супроводжуватися демонстрацією: записом міограми з використанням міографа, кімографа і нервово-м'язового препарата. Коли Яків Давидович сам читав таку лекцію з фізіології нервів і м'язів то ми зі старшим лаборантом кафедри Володимирою Миколаївною приходили на кафедру о 7:00 і на сцені монтували схему запису міограми і по ходу лекції, коли Яків Давидович казав "індукційним струмом наносимо пряме подразнення на нервово-м'язовий препарат" ми наносили таке подразнення і м'яз скорочувався. Студенти бачили це на екрані, що був на сцені.

Зовнішні прояви роботи серця, зокрема звукові (тони серця) демонструвалися за допомогою фонокардіографа. Чутливий спеціальний мікрофон прикладався до грудної клітки над розміщенням серця і студенти у залі слухали тони серця через гучномовці.

Не було ще тоді мультимедійної практики, але Яків Давидович ініціював нас, молодих, до пошуку наочності в процесі лекцій чи практичних занять.

Як наставник був принциповим і безкорисливим. Завжди викреслював своє прізвище із співавторів, коли хтось із його учнів його дописував.

Проф. Я. Д. Кіршенблат залишив великий науковий спадок: десятки наукових статей, методик, 2 монографії та підручник "Общая эндокринология", який на той час був єдиним в СРСР для студентів медвузів і біологічних факультетів університетів. Оригінальною є монографія про телергони "Телергоны - химические средства взаимодействия животных". Стаття Я. Д. Кіршенבלата про телергони опублікована у всесвітньо відомому авторитетному англійському журналі "Nature" в 1962 році. Та найбільш цінним його спадком є підготовлені ним лікарі та науковці, які і сьогодні несуть у медичну науку та практику наукові знання і життєві принципи Я. Д. Кіршенבלата.